

Motion till riksdagen 2020/21:3880

av **Birger Lahti m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2020/21:94 Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2020/21:94 Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder som säkerställer nödvändiga nätinvesteringar som motsvarar samhällskraven utan att nätkunderna drabbas oproportionerligt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2 Dyrare för konsumenterna och högre vinster för elbolagen

På den svenska elmarknaden är det upp till den enskilda konsumenten att välja elleverantör. Det finns omkring 180 aktiva elnätsbolag och tusentals olika elavtal att välja bland. De tre största elnätsföretagen (Vattenfall Eldistribution, Eon Elnät Sverige och Ellevio) är i särklass störst på marknaden även som leverantörer och förser mer än hälften av Sveriges elanvändare med el. När det gäller själva nätet är dock konsumenten hänvisad till det företag som råkar vara nätägare just där. Det är inte möjligt att byta nätleverantör, hur höga priserna än blir, eftersom det knappast lönar sig att bygga fler ledningar till samma fastighet.

Regeringen har ännu inte kunnat presentera ett hållbart helhets svar på de stigande elnätsavgifterna. Man låter till stor del marknaden sköta saken själv. Hittills har det enbart lett till högre elpriser för hushållen. Det krävs ett större politiskt ansvar för att motverka orimliga prishöjningar för konsumenterna. Den lagstiftning som reglerar intäktsramarna är alltför godtycklig.

De förändringar som regeringen nu presenterar i relation till tillsynsperioden 2012–2015 syftar enligt regeringen till att fler investeringar ska göras för att öka kapaciteten i

nätet; dock är kraven för låga och risken för att kunderna ska få betala med höjda elnätsavgifter hög. I stället kan utfallet bli sådant att elnätsföretagen, utan att göra den typ av investeringar som regeringen pekar på, kan åtnjuta fördelarna av lagändringen samtidigt som de finansierar det med högre avgifter.

Det nya förslaget skiljer sig från det tidigare förslaget i proposition 2020/21:12 Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet när det gäller beräkningen av ett nätföretags samlade investeringsbelopp. Det reviderade förslaget innebär att gränsvärdena höjs för när det särskilda investeringsutrymmet kan användas. Detta sker genom en skärpning av kapitalbaskravet och kravet på egenfinansiering. Vänsterpartiet anser att det är ett steg åt rätt håll att kraven på elnätsföretagen har skärpts. Men trots att kapitalbaskravet ökats väsentligt från 1 till 4 procent, så får det dock fortfarande anses vara för lågt i förhållande till vad som kan antas utgöra en normal reinvesteringstakt i elnätsverksamhet (8–10 procent per tillsynsperiod, enligt Energimarknadsinspektionen). Kravet på egenfinansiering är enligt det nya förslaget att investeringsbeloppen ska motsvara 65 procent av investeringarna efter avdrag. Därtill ska regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, kunna följa upp investeringarna och utöva tillsyn med möjlighet till sanktioner om elnätsföretaget inte följer föreskrifterna.

I remissvaren till propositionen är kritiken omfattande, och flertalet konsumentorganisationer, exempelvis Hyresgästföreningen och Sveriges Allmännyttan, men även Konkurrensverket och regeringens egen tillsynsmyndighet Energimarknadsinspektionen (EI) avstyrker förslaget. Det gör vidare även både Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Det finns inget i den föreslagna lagen som garanterar att pengarna kommer att användas till investeringar för ökad kapacitet, konstaterar flera remissinstanser. EI, dvs. regeringens egen tillsynsmyndighet, fastslår: ”Vidare får elnätsföretagen redan kostnadstäckning för sina investeringar i den nuvarande regleringen vilket gör att förslaget endast leder till utökade vinster.” Det är samma slutsats som även Hyresgästföreningen m.fl. remissinstanser gör.

Elnätsbolagen har monopol på sina marknader och Konkurrensverket är lika kritiskt som flera andra remissinstanser: ”Konkurrensverket anser således att förslaget innebär en omotiverad kostnadsökning för elkonsumenterna, eftersom elnätsföretagen ges möjlighet till höjda avgifter utan att det säkerställs att målet med utbyggd kapacitet uppnås, och avstyrker därför.”

När avregleringen av elnätet skedde 1996 så utlovades det att nätdelen på elfakturan skulle bli billigare. I stället har det blivit tvärtom samtidigt som de tio största nätägarna under 2015 gjorde en rörelsevinst på 8,7 miljarder kronor. Under perioden mellan 2014 och 2019 höjdes elnätsavgifterna med 27 procent, och de tre största bolagen höjde elnätsavgiften med 36 procent för Vattenfall, 28 procent för Eon och 10 procent för Ellevio (Nils Holgersson-rapporten, 2020). I och med det s.k. naturliga monopol som gäller för nätverksamheten, den avreglerade marknaden och en otillräcklig reglering från EI ges privata företag ett mycket stort spelrum. Den elnätsavgift som tas ut av elnätsbolaget avgörs i hög grad av var man bor, och det kan skilja tusentals kronor per år. För en genomsnittlig lägenhet står nätkostnaden för ungefär en tredjedel av elpriset, men i vissa fall utgör den ända upp till hälften av de totala elkostnaderna.

Vänsterpartiet föreslår att propositionen avslås. Det är otydligt vilka investeringar propositionens förslag skulle gynna som inte kan göras inom ramen för nuvarande intäktsreglering. Konsekvenserna för elnätskunderna riskerar att bli ännu högre avgifter.

Riksdagen bör avslå proposition 2020/21:94 Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet. Detta bör riksdagen besluta.

3 Konsekvensanalys

Regeringen gör i propositionen bedömningen att elnätsföretagen kommer att kunna ta ut ytterligare 28 miljarder kronor från nätkunderna för att täcka investeringar i elnätet, jämfört med nuvarande intäktsramar. I stället för sänkta kostnader för kunderna och ökad nätkapacitet blir det alltså tvärtom ökade kostnader för kunderna utan att förslaget säkerställer att målet med utbyggd kapacitet uppnås.

Konsekvensanalysen borde enligt Vänsterpartiet däremot resultera i en återreglering av elnätsmarknaden i kombination med att grunderna på vilket sätt vinstutrymme för elnät omarbetas. Nuvarande intäkter har till stor del gått till vinstutbetalningar till de stora elnätsbolagen i stället för till kapacitetsökning av elnäten.

Regeringen bör återkomma med förslag på åtgärder som säkerställer nödvändiga nätinvesteringar som motsvarar samhällskraven utan att nätkunderna drabbas oproportionerligt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Elnätet har en fundamental funktion i det svenska samhället och är helt avgörande för att samhället ska fungera. Eftersom elnätet länkar produktion och användning av el kommer den framtida produktionsmixen och den framtida användningen att påverka utvecklingen av elnätet. Eldistributionen behöver därmed ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhällsliga mål, som annan infrastruktur i form av exempelvis vägar och järnvägar. För Vänsterpartiet är det väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis stat eller kommun. Redan i dag finns ett starkt kommunalt ägande då 129 av elnätsföretagen är kommunala bolag, men de tre största elnätsföretagen (Vattenfall Eldistribution, Eon Elnät Sverige och Ellevio) är de som förser mer än hälften av Sveriges elanvändare med el och driver på kostnadsutvecklingen.

Den tekniska energiomställningen av energisystemet, med bl.a. småskalig energi-produktion, förändrar ägande- och produktionsstrukturerna så att framtidens energikonsumenter samtidigt är framtidens energiproducenter. Därför behöver nätet som länkar dem samman ägas av det offentliga och inte begränsas av privata ägar- och vinstintressen. Den avreglering som gjordes har inte lett till vare sig lägre priser eller större trygghet för konsumenterna, tvärtom. Det är tydligt att elnätsmarknaden behöver göras om i grunden. Regeringen bör därför utreda möjligheten att göra det svenska elnätet samhällsägt.

Birger Lahti (V)

Ulla Andersson (V)

Ali Esbati (V)

Ilona Szatmari Waldau (V)

Lorena Delgado Varas (V)

Tony Haddou (V)

Ciczie Weidby (V)